

News • Culture • **Opinion** • Life • Yiddish

WHY WE SHOULDN'T FORCE HASIDIC JEWS TO OFFER SECULAR EDUCATION

Yitzchak Adlerstein and Michael J. Broyde

June 15, 2016

אמר פעם האדמו"ר המפורסם מקוצק. "אמצע הדרך מיועד לסוסים".

מבקרי האיחוד האורתודוקסי UJA והפדרציה של ארגון OU, ככל הנראה, חולקים את אי ההסכמה בקרב אלה שיושבים במאבק על תוכנית הלימודים בבית הספר סאטמר, על פי דיווח שפורסם לאחרונה בפורוורד.

מדוע ארגונים אלה לא יצאו באופן קולני לתמיכה בהצעת החוק בפני האסיפה הממלכתית של נשיא המדינה, שתכניס שיניים לתקנות המחייבות אילו מקצועות חייבים ללמוד בתי ספר פרטיים? מדוע הם לא הצליחו להגן על ילדים חסידיים מעונש של עוני כפוי, שהוא תוצאה של הכחשת הכלים החינוכיים הבסיסיים ביותר שיש לאמריקאים אחרים? זה לא אמור להיות אי-מוח?

לא באמת. למעשה, השאלה היותר חדה יכולה להיות מדוע קבוצות יהודיות לא התקיימו להגנתם של הסאטמארים, למרות שהם (ואנחנו) אינם שותפים לדחייתם המוחלטת של החסידים וכל הדברים החילוניים. חופש הדת נמדד בדרך בה אנו מגנים על זכויותיהם של מי שאנו איננו מסכימים איתו.

זוהי בעיית חופש דת והיא מתחילה באמונה אחרת, גם אם דיברה גם ניב של גרמנית ולבשה מעילי שמלות שחורים: המסדר העתיק אמיש בפרשת 1972 של ויסקונסין נ' יודר משנת 1972. בוויסקונסין, כמו כל מדינה אחרת באיגוד, יש חוק חינוך חובה המחייב את התלמידים ללכת לבית הספר עד גיל 16. יודר תבע, בטענה כי אמונתו אסרה חינוך חילוני של ילדיו לאחר כיתה ח'. להפתעת כולם, בית המשפט העליון קבע כי החוקה מעניקה להורים שליטה מספקת בחינוך ילדיהם שאם אמונתם תדרוש זאת, הם יכולים לשלול את ילדיהם מכל חינוך כלשהו ופשוט למשוך אותם מבית הספר ולגרום להם לעבוד על משק אמיש.

איש אינו מחויב לשלוח את ילדיהם לבית הספר - בית ספר כלשהו - אם זה פוגע בזכויותיהם הדתיות. הם אפילו לא צריכים ללמוד אותם בבית הספר: הילדים יכולים לעבוד בחווה.

על אף כל ההלכה הפסוקה מאז, יודר נותר על פי החוק. כמובן שהממשלה יכולה ואכן מסדירה מהו בית ספר מורשה ומי זכאי לאיזו סיוע מהמדינה ובאילו נסיבות, אך חשוב להבין את השורה התחתונה החוקית: אדם המתנגד באדיקות לבית הספר יכול לסרב ל שלח את ילדיו לפחות אחרי כיתה ח' ואולי קודם לכן - לבית ספר כלשהו.

אמריקאים רבים בעלי אופי חירויות הם מרוששים בכל תקנות הממשל וכל הנוגע לדת. מאז שאגף התעסוקה נ' סמית התיר לממשלה לצמצם את זכויות הדת אגב, כל חירות הדת הייתה רופפת; חוק שיקום החופש הדתי ועקבותיו דרשו בדרך כלל מהמדינות והממשל הפדרלי לינה באמונות דתיות בכנות, אלא אם אין דרך אחרת להשיג מטרה ממשלתית חשובה מאוד, וגם אז אסור למקד את הדת באופן ספציפי. אבל תומכי חופש הדת יודעים שהם מחליקים על קרח דק כל הזמן.

סאטמר חולק מספיק מאפיינים עם אמיש המסדר הישן שלדעתנו לא תהיה להם בעיה קטנה לטעון בבית המשפט כי חינוך חילוני משכנע יהרוס את ערכיו הדתיים הבסיסיים. זו סיבה מספקת לארגונים יהודיים שלא יתאספו לצד מדינת ניו יורק. בהצגה חוקית, סאטמר תצליח לנצח: יודר שולט כחוק ומונע מהמדינה את היכולת לכפות על ילדי סאטמר ללכת לבית ספר כלשהו. אם היא נאלצת, סאטמר יכול להורות שילדיה ילכו לישיבת סאטמר ללא רישיון ללא השכלה חילונית כלל וכלל והחוקה מגינה על כך: ישיבת סאטמר מוגנת כמו חוות אמיש.

יש עוד סיבה טובה לכך שארגונים יהודיים לא דיברו בצד של המדינה. בעוד שסאטמר יכול לאתגר את החדירה לתוכנית הלימודים תחת יודר, המדינה יכולה לדחוף לאחור על ידי חיבור כל עזרה כספית להוראת תכנית הלימודים בניו יורק. זה כמובן יהיה חוקתי לחלוטין - גם מכיוון שהמדינה לא יכולה להכריח ילדים לבתי ספר אם הם לא רוצים ללכת, המדינה אינה מחויבת לשלם עבור חינוך ישיבה, ממש כמו שהיא לא צריכה לשלם עבור אמיש לעבוד בחווה.

ממשלתי. האמיש לא מומן על ידי המדינה. לא כל כך סאטמר: הישיבות שלה נהנות מתוכניות רבות ושונות שהמדינה והעיר ניו יורק מספקות לבתי ספר פרטיים, מכסף לארוחות צהריים לילדים עניים ועד סיוע בהסעות לתכניות רבות נוספות בעלות ערך רב.

אם יש קרב, הישיבות יישארו פתוחות תחת יודר, אך לא יינתן סיוע ממלכתי לישיבות כאלה, מכיוון שהן לא יוכרו כבתי ספר. "עד עכשיו היו גם חוקים נוקשים, אך מכיוון שאנו חיים בממלכה של נדיבות, אם לומר זאת בצורה בוטה, הם פשוט העלימו עין ממה שקורה על ידי היהודים היהודים", אמר האדמו"ר מסאטמר, אהרון טייטלבוים, בנאום של 4 במאי. זה המקום בו סאטמר פגיע - ואולי יצטרך לקבל החלטה כואבת.

סאטמר - קהילה ענייה כלכלית ומאוכלסת בחילונים - עשויה לבחור לחיות ללא הסיוע הממלכתי, במקום לעסוק בפשרה הדתית הנחוצה לצורך מימון. ילדי סאטמר אלה שכולנו מבקשים לעזור עכשיו לא רק שיש להם פחות השכלה מבעבר, אלא שהם גם יהיו רעבים וקרים, מכיוון שהסיוע הממלכתי ייעלם.

זה באמת משא ומתן. למדינה יש קו רוחב משמעותי באכיפת ציפיותיה לתוכניות הלימוד. זה לא צריך לדרוש ציות מלא וזה לא היה לאורך השנים האחרונות. אבל זה יכול להתעקש על חינוך חילוני יותר ממה שסאטמר מספק כעת. מול אובדן מימון מכריע, המדינה וסאטמר עשויים להיות מסוגלים לבצע שדרוג במה שמציעים לילדים ללא סאטמר (שכבר מציעה קצת חינוך חילוני) בתחושה שהסטנדרטים שלה כל כך נפגעים שהיא צריכה ללכת ליוזר מסלול. זה לא יהיה מושלם עבור אף אחד מהצדדים, אבל יהיה טוב יותר ממה שקורה עכשיו, והרבה יותר טוב מההשלכות של אילוץ סאטמר ליוזר. לכן הגיוני שהארגונים ישארו בשקט ויתנהגו במקום זאת כמתווכים בין הצדדים.

ארגוני הקהילה היהודית סומכים על סאטמר כדי להבין את חשבון השטן העומד בפניהם: עומדים בציפיות החינוך הממלכתיות שהם לא אוהבים באדיקות, או עומדים בפני צמצום סיוע שהם לא יכולים להרשות לעצמם לחיות בלעדיהם.

זה חשבון שחברת סאטמר יכולה להתמודד איתו, גם בלי שום השכלה חילונית.

יצחק אדלרשטיין מכהן כיושב ראש המשולב למשפט ומוסר יהודיים בבית הספר למשפטים לויולה. מייקל ג'יי ברויד הוא פרופסור למשפטים באוניברסיטת אמורי, עמית בכיר ומנהל פרויקטים במרכז.